

PÄTSI HAUA LEIDJA: KGB-L POLNUD SÄILMETE OTSIMISEGA MINGIT PISTMIST

TAAVI MINNIK

Kuigi Pätsi haua leidmisest Buraševos on möödas juba enam kui 30 aastat, jääb endine KGB major Henn Latt endale kindlaks: tema ja endine KGB alampolkovnik Valdur Timusk juhindusid õilsatest motiividest, mitte KGB antud suunistest.

See, et Pätsi haua otsingute taga oli KGB, on Eesti Muinsuskaitse Seltsi tegelaste poolt rahva seas lendu lastud müüt, on Latt veendunud. Muinsuskaitstjad tahtnuks ise esimestena Pätsini jõuda, kuid jäid hiljaks ja ei suutnud seda hiljem talle ning Timuskile kunagi andestada.

Mis huvi oli kahel KGB ohvitseril 1980ndate lõpus Pätsi jäänuseid otsida?

Olen sellest juba nii palju rääkinud ja kirjutanud. Mingit KGB osa selles loos ei olnud, see on hiljem kultiveeritud müüt. Selleks ajaks, kui Pätsi hauda hakkasime otsima, polnud ma juba kaheksa aastat KGB-s töötanud. Ka järgmistelt töökohtadelt löödi mind minema, töötasin sel hetkel Simuna kolhoosis varustajana, ja on täiesti ebatõenäoline, et KGB-s oleks tulnud selle peale, et saata kedagi minusugust Pätsi hauda otsima. Ma polnud mingi KGB käsutäitja! Mind visati sealt välja... KGB-st pole mul meeldivaid mälestusi jäänud. Need inimesed, keda endale informaatoreteks värbasime, said Eesti Vabariigis tähtsateks tegelasteks ja tegid kõva karjääri, aga mulle ei tahetud normaalset pensionigi anda.

Mis teid siis liikuma pani?

See oli juhus. 1988. aastal kärkis Trivimi Velliste laulukaare all Eestimaa Laulu ajal kommunistide peale, et kuhu need matsid Konstantin Pätsi, ja sellest hetkest hakkas see idee mu peas arenema. Olin laulva revolutsiooni ajal väga aktiivne, käisin erinevatel üritustel.

Pärast sain kokku oma endise KGB kolleegi Valdur Timuskiga ja üritasin teda veenda, et võiksime Pätsi haua üles leida. Timusk oli KGB-st paar aastat enne seda ära läinud. Timusk ei tahtnud vedu võtta alguses ja ka tema tervis oli halb. Kuid lõpuks jäi ta nõusse. Ning siis panime minu Moskvitšiga ajama.

Aga kust te teadsite kust Pätsi otsida?

Entsüklopeediast teadsime, et Päts suri hullumajas Kalinini oblastis. Kui palju sai seal hullumajasid olla? Nii see meie reis alguse sai. Ja ega meie Valduriga tegelikult Pätsi säilmeid üles ei leidnud, doktor Gusseva näitas meile Buraševos lihtsalt hauaplatsi kätte. Gusseva oli olnud Pätsi raviarst, ta oli juba 83-aastane, kuid õnneks oli ta võimeline meile kõik ära rääkima. Ta oli ainuke inimene, kes seal Pätsist teadis!

Kuidas te Pätsi arsti üles leidsite?

Läksime Valduriga Buraševo vaimuhaiglasse ja juhataja asetäitja võttis meid vastu. Rääkisime kõik ära ja tema helistas arhiivi. Varsti helistati tagasi ning öeldi, et Pätsi haiguslugu on olemas. Üks mammi tõi toimiku, mida juhataja lehitses. Meile Pätsi toimikut ei antud. Muidugi tekkis küsimus, kus on haud. Neid, kes kunagi matsid, enam ammu polnud ning ega keegi inimeste matmisega Buraševos vaeva ei näinud. Kaevati auk, visati sisse ja aeti muld peale. Meie viimane õlekõrs oli doktor Gusseva, kes elas Tveris ja kes oli olnud Buraševos palatiarst. Söitsime Tveris aadressile, mille saime ning leidsime ta üles. Ta oli tore ja jutukas inimene. Rääkisime talle oma jutud ära. Järgmisel päeval läksime temaga Buraševosse ja ta näitas koha kätte.

Aga kui Pätsi haua leidmine nii lihtne oli, siis miks räägitakse, et seda otsiti mitmest erinevast kohast, muuhulgas ka Leedust?

Pätsi otsiti erinevatest kohtadest, sest rahva hulgas liikusid tema haua kohta erinevad legendid. Ka Eestis otsiti Pätsi erinevatest kiriku- ja surnuaedadest, kuhu ta kuulujuttude järgi olevat maetud. Aga need olid rahvajutud.

TAAVI MINNIK

lp@lehed.ee